

3^e LANDELIJKE CONFERENTIE EXCELLENTIE

2 NOVEMBER 2017

De excellentieprogramma's in het mbo zijn in de verduurzamingsfase gekomen. Opleidingen hebben hun programma's uitgerold en de ambities om uitdagender onderwijs te bieden aan studenten moeten worden ingebed. Dat is het hoofdthema tijdens de 3^e Landelijke Conferentie Excellentie bij Landstede op Doepark Nooterhof in Zwolle. Een inspirerende dag, waarop de circa 110 docenten en onderwijsontwikkelaars van MBO-instellingen uit het hele land via workshops een overzicht krijgen van huidige de stand van zaken en hun ervaringen met elkaar delen. In het side-event laten studenten van verschillende opleidingen direct zien wat Excellent onderwijs in de praktijk betekent.

“HET NAJAGEN VAN EEN KLEINE DROOM KAN GROTE GEVOLGEN HEBBEN”

Plenaire Opening

Na de warme ontvangst met koffie en cake trappen Tom Schurink van [ROC Alto Mensing](#) en Erik Raterink van [Landstede MBO](#) de conferentie af. Ze leggen een mooie parallel met de Wright Brothers en dromen. Ook deze twee eenvoudige fietsenmakers excelleerden door te dromen, moed te tonen, hard te werken, te volharden en nieuwsgierig te zijn. Ze vragen de zaal hun eigen doel voor de dag op te schrijven.

Theo Rietveld, bestuursvoorzitter van de Landstede Groep, weet het wel. Zijn doel is de studenten meer regie te geven over de eigen talentontwikkeling. Vervolgens gaat hij in op het thema van deze dag; de opdracht om de excellentie-ambities te verduurzamen in het onderwijs. Want wat als er geen geormerkte financiering meer is vanuit het ministerie van Onderwijs? Volgens Theo is stoppen geen optie meer en hij wil vooral dat de goede elementen worden doorgezet. De workshops gaan daar verder op met vier hoofdthema's: De Branding van Excellentie, Excellentie en de omgeving, Professionalisering en Student & Ambities.

Het side-event 'Creative Board' geeft een mooi voorbeeld van multidisciplinair en multilevel leren. Studenten van Cibap, Landstede Groep, Universiteit Utrecht en Hogeschool Windesheim werken vandaag gezamenlijk in een *pressure cooker* aan een opdracht van de gemeente Zwolle. De gemeente zoekt antwoord op de vraag: "Hoe maak je Zwolle aantrekkelijk voor jonge ondernemers". De jongeren krijgen een paar uur om zich over dit probleem te buigen en presenteren de opbrengst aan het einde van de dag.

Tot slot vragen Tom en Erik de aanwezigen om hun doel voor de dag te doelen in één van de 'baskets' die verspreid in de zaal hangen. Dat lukt sommigen beter dan anderen, maar het is wel een lekkere opkikker! Iedereen kan vol energie aan de workshops beginnen.

WORKSHOPS

"Studenten voelen zich niet snel excellent, branding is daarvoor van wezenlijk belang"

Branden

Waarneming t.a.v. de excellentieprogramma's in het onderwijs

23 onderwijsinstellingen doen mee aan een inventarisatie van excellentie door [MBO in Bedrijf](#). Luud Bochem neemt de deelnemers aan zijn workshop mee in de fases die doorlopen zijn om tot een aantal waarnemingen te komen. Allereerst is gekeken naar de start. Hoe stonden de zaken er voor in 2015 - 2016? Vervolgens is gekeken naar de stand van zaken in 2017 en zijn er een aantal kwesties aan het licht gebracht.

Grote diversiteit in plannen

In de beginfase viel vooral de enorme diversiteit in de ingediende excellentieplannen op. Die varieerden van plannen op het gebied van concreet vakmanschap tot plannen die excellentie op sociale componenten zochten. Scholen vonden dat ze al veel deden, er was verwarring met de Uitblinkers en er waren vragen over de niveaus waarop excellentie kon worden ingezet. Ordening was hierdoor niet goed mogelijk.

Clustering op vier hoofdthema's

Gaandeweg ontstond er een clustering op vier hoofdthema's: competitie, ondernemerschap, vakverdieping en internationalisering. Studenten van alle niveaus met bovengemiddelde capaciteiten komen in beeld en de excellentieprogramma's blijken indirect de onderwijsvernieuwingen aan te jagen.

Mooie ontwikkelingen

De contacten met het werkveld krijgen nieuwe impulsen door de excellentie initiatieven en werkgevers vertonen grote bereidheid mee te werken aan de uitvoering ervan. De scholen zelf krijgen meer lef en denken vaker 'out-of-the-box'. Ook worden studenten meer betrokken bij de inrichting van de excellentieprogramma's en communicatie krijgt veel aandacht.

Hot items blijken vooral de selectieprocedure en de druk op het budget te zijn.

Kwesties

Een aantal zaken verdient aandacht in de periode die nu voor ons ligt. Welke docentencompetenties zijn nodig bij excellentie, hoe verhogen we de betrokkenheid van het bedrijfsleven verder en hoe betrekken we studenten nog meer bij de inrichting van bijvoorbeeld de programma's. Een andere belangrijke kwestie is de vraag hoe de opbrengst van het excellentieprogramma benut kan worden in het reguliere onderwijs. En wat zijn nu eigenlijk de gemene delers in de programma's?

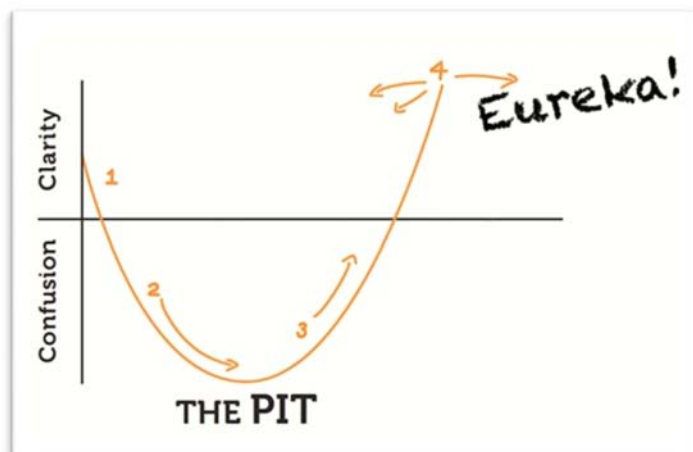
Ervaringen uit het hoger onderwijs zijn vertaald naar het mbo en gebundeld in de brochure "Selectie bij excellentieonderwijs", verkrijgbaar bij [MBO in bedrijf](#).

"INNOVATIE IN HET EXCELLENTIEONDERWIJS BEGINT BIJ DE DOCENT, DAT IS JE KAPITAAL"

Professionalisering

'The Learning Pit' voor excellente docenten

"Als je wilt innoveren in excellentieonderwijs moet je beginnen bij de docent, dat is immers je kapitaal", zo vertelt workshopleider Deidre Swen in de workshop 'the Learning Pit.' Wat hebben docenten nodig om goed, passend en uitdagend onderwijs te maken voor excellente studenten? Docenten gaan in de praktijk ook met hun eigen ontwikkeling aan de slag en die lijkt op de ontwikkeling die de studenten doormaken. In Zwolle werd daarom gebruik gemaakt van de "leerkuil" van James Nottingham bij de ontwikkeling van hun excellentieonderwijs.

De Pit

James Nottingham creëerde de Learning Challenge om uitdaging en leren te promoten en te vergroten. Het 4-staps leerproces (concept, uitdaging, constructie, overweging) maakt gebruik van een leerkuil waar iedereen doorheen gaat.

Iedere docent die aan het programma meedoet, gaat die "kuil" in en doorloopt de fases: onbewust onbekwaam, bewust onbekwaam, onbewust bekwaam en bewust bekwaam. Drie stelregels daarbij zijn:

- Het hoeft niet in 1x goed,
- denken en doen gaan hand in hand en
- alles kan altijd anders.

Er is vooral tijd nodig om bewust bekwaam te worden.

Wat voor de docent van toepassing is, geldt ook voor de studenten; om te excelleren moet

je onzekere processen aan durven gaan en om kunnen gaan met feedback, weet Swen als theatermaker uit ervaring. Wijzer worden, grip krijgen, vormgeven, experimenteren en uitvoeren, dat zijn de fases waar zowel studenten als docenten doorheen gaan. En hoe meer je je lerend op mag stellen, hoe meer je van die fases leert!

“DOORDAT DOCENTEN NOG IETS MISSEN, LOPEN STUDENTEN KANSEN MIS”

Professionalisering Diverse perspectieven op Excellentie

Ecbo & EsOE doen kwalitatief onderzoek naar de excellentieprogramma's van vier vakscholen en proberen antwoord te krijgen op de vragen: Wat is excellentie en hoe kun je studenten ondersteunen bij die excellente ontwikkeling? De doelen en onderwijsprogramma's vertonen overeenkomsten, maar ook grote verschillen. Evelien Ketelaar van EsOE deelt de eerste bevindingen uit het onderzoek ter inspiratie voor andere scholen.

In 2016 is gestart met de verzameling van data. Het onderzoek wordt cyclisch aangepakt en gaat elk jaar een stapje verder. In het onderzoek is een raamwerk opgezet met daarin de volgende kenmerken voor excellente studenten: samenwerken, vakmanschap, innovatief, zelfsturend en - heel belangrijk – gedrevenheid. Opvallend is dan dat elke vakschool in het excellentieprogramma de nadruk op een ander aspect legt.

Er wordt ook gekeken naar de selectieprocedure en criteria, de leerinhoud, de opzet (aanbod- en/of vraaggericht, programmering, in groepen of individueel, in school of praktijk) en de begeleiding.

Per school zijn er uit alle data elementen geformuleerd die bijdragen aan de ontwikkeling tot excellente student: Coachende begeleiding, samenwerking en groepsdynamiek en leren in en van de praktijk. Per thema is een CIMO opgesteld vanuit het perspectief van de kerngroep en vanuit het perspectief van de studenten.

Uit de resultaten blijkt dat de studenten het als prettig ervaren wanneer ze in een groep gelijkgestemden zitten. Zo worden ze uit hun comfortzone worden gehaald en uitgedaagd een andere rol in de groep aan te nemen. Ook de verschillende invalshoeken in de multidisciplinaire programma's worden zeer gewaardeerd.

Het is duidelijk dat er nog veel te praten valt over de twee hoofdvragen van het onderzoek. Dat blijkt wel als Evelien de deelnemers vraagt wat excellentie op hun school kenmerkt. Er barst direct een geanimeerd gesprek los.

Verdere uitwerking is nodig om beter zicht te krijgen op vragen als: Wat is excellentie precies in vakmanschap en innovatie. Is het de combinatie van eigenschappen die de student excellent maakt? Zijn er misschien excellentie profielen? Vragen waarop hopelijk een antwoord komt naarmate het onderzoek vordert.

“STUDENTEN ZIJN HET UITGANGSPUNT, ZIJ HEBBEN THE LEAD!”

Branden

Up: een poging om alle programma's rond talentontwikkeling bijeen te brengen

Excellentie is een mooi instrument om het profiel van onderwijsinstellingen te versterken naar de verschillende doelgroepen. De nadruk wordt gelegd op talentontwikkeling en extra mogelijkheden. Maar hoe vindt je als instelling nu balans in interne en externe branding die recht doet aan het excellentieprogramma, zonder de aandacht voor je andere studenten te verminderen?

ROC Midden-Nederland startte het proces van een excellentieprogramma met de volgende vraag aan studenten: “Wat zouden jullie willen met excellentie, hoe zou dat eruit moeten zien?” En heeft vervolgens consequent bottom-up gewerkt, de nadruk kwam steeds dieper in de organisatie te liggen. De student bleef het uitgangspunt. Op dit moment worden onderwijsprogramma's niet langer vormgegeven zonder studenten erbij te betrekken en vergaderingen vinden niet plaats als de studenten niet kunnen. Zij spelen een mooie rol met frisse ideeën. Een mooi voorbeeld was de Kick-off van Up. Dit event lag volledig in handen van studenten. Dat gaf uiteindelijk de verplichting om te starten, geld of geen geld. “Dit gaan we doen”, was het idee.

ROC Midden Nederland koos daarop voor een brede aanpak met het programma UP. Dit is meer dan het standaard excellentieprogramma. Hieronder vallen namelijk ook het

Topsportprogramma, Skills, Uitblinkers en de Centrale studentenraad. De vier thema's binnen Up zijn: ondernemen, vakverdieping, competitie en internationaal. Er zijn in totaal 28 programma's.

Zowel bij de teams als bij de studenten geldt steeds meer de gedachte dat ze bij Up willen horen. De branding speelt een belangrijke rol bij de verduurzaming; het creëren van draagvlak voor het vervolg. Bij ROC Midden Nederland geldt de gedachte: UP hoort thuis bij onze ROC!

“WIE BEN IK, WIE BEN JIJ EN HOE VERHOUD JIJ JE TOT DE MAATSCHAPPIJ”

Branden

Wat geeft jouw Brain een Boost?

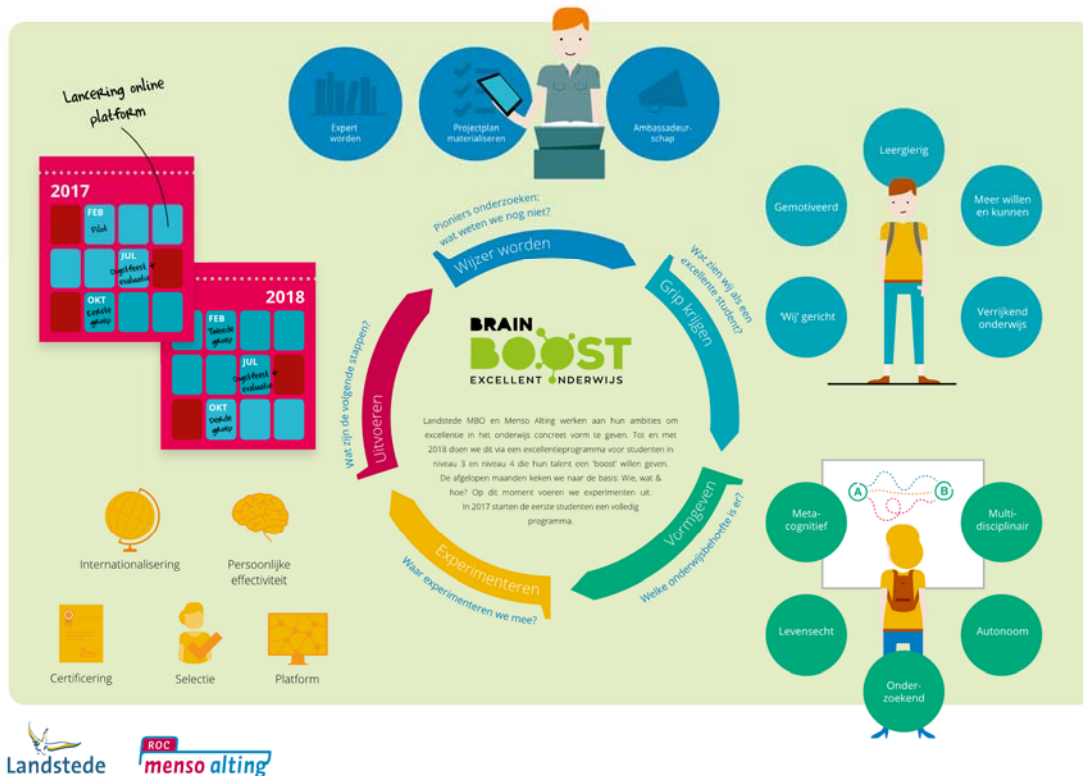
Landstede MBO & Menso Alting hebben gekozen voor een centraal, multidisciplinair excellentieprogramma voor alle studenten. Ze hebben intensief gewerkt om het programma vorm te geven en de tijd genomen om het te testen. De pilot van vorig jaar is goed gebruikt om feedback van de studenten te krijgen.

Komende week begint het echte werk, dan start de eerste groep van 60 studenten met het excellentieprogramma, dat 8 maanden gaat duren. Gedurende deze maanden werken de studenten 1x per week onder schooltijd een dagdeel aan hun opdracht. Elke groep van 10 studenten krijgt begeleiding van excellentie coaches. In januari start de tweede groep.

Het is duidelijk dat Stefan Brauer en Grietje Koops van de Landstede Groep enthousiast zijn over hun BrainBoost, dat als merk duidelijk gepositioneerd is. Studenten uit niveau 3 & 4 kunnen hiermee een boost geven aan hun mogelijkheden.

Het programma is opgezet aan de hand van vijf cyclische ontwikkelfases: Grip krijgen, vormgeven, experimenteren, uitvoeren en wijzer worden. BrainBoost lijkt zo mooi gestructureerd tot stand te zijn gekomen. De grote vrijheid en gelegenheid om het programma te ontwikkelen roept zelfs een beetje jaloezie op bij sommige deelnemers.

“KETENSTAGE LEVERT HOGERE OPBRENGSTEN VOOR DE STUDENT, HET BEDRIJFSLEVEN EN DE SCHOOL”

Student & Ambitie

Triple A stage, een nieuwe kijk op beroepspraktijkvorming

Ashton Lopez is de eerste student Mechatronica van het ROC Mondriaan, die een ketenstage liep. Een excellente stage, die hogere opbrengsten levert voor de student, het bedrijfsleven en de school! Hij startte met een cursus bij een ontwikkelaar, vervolgde zijn stage met een training op school en ging tenslotte bij een eindgebruiker verder met zijn BPV. Dit leverde mooie resultaten op! Zo heeft hij een zestal storingen verholpen, die al langere tijd onopgelost waren gebleven binnen het bedrijf.

Binnen de keten is er vooraf geen resultaatverplichting, maar de betrokken bedrijven willen graag meer stagiaires met voorkennis. En Ashton? Hem heeft de Triple A stage heel wat opgeleverd: een netwerk, een certificaat van excellentie en de mogelijkheid om zijn opleiding in drie jaar in plaats van in vier jaar af te ronden.

“WE GEVEN STUDENTEN VEEL INGREDIENTEN, MAAR GEEN RECEPT”

Pressure Cooker

Het side event tijdens de conferentie was een prachtig voorbeeld van excellentie in optima forma. 18 studenten van Cibap, Landstede Groep, Universiteit Utrecht en Hogeschool Windesheim laten in de vorm van een ‘Creative Board’ zien hoe ze multidisciplinair en multilevel leren. De studenten worden in een ‘pressure cooker’ gezet. Ze gaan in vier groepen op zoek naar antwoorden op de vraag van de gemeente Zwolle “Hoe maak je Zwolle aantrekkelijk voor jonge ondernemers”.

Aan het einde van de dag komen de studenten vol enthousiasme de opbrengst van hun denkwerk presenteren. In zeer korte tijd hebben alle groepen het voor elkaar gekregen om waardevolle ideeën te formuleren over o.a. locatie, huisvesting, samenwerking, financiële ondersteuning en de inzet van ICT. De gemeente is dan ook bijzonder blij met het resultaat.

Ook de studenten zijn tevreden. Tijdens de opdracht in de pressure cooker werden ze allemaal in hun kracht gezet en de onderlinge verschillen bleken juist voor een waardevolle aanvulling te zorgen. Ze zijn allemaal weer een ervaring rijker!

“VERSCHIL IS JUIST KRACHT”

Het vervolg...

De conferentie geeft ook deze keer veel stof tot nadenken. De vele inzichten en resultaten die gedeeld zijn inspireren de deelnemers en bieden nieuwe kansen en oplossingen. Het blijkt wel, excellentie kent vele vormen en invullingen, die zich allemaal anders ontwikkelen. Wat goed werkt voor de ene mbo-instellingen, werkt misschien helemaal niet voor de ander. De behoefte om te delen is en blijft dan ook groot. Duidelijk is wel dat het excellentieonderwijs niet meer weg te denken is uit het mbo. Het stokje is weer

doorgegeven aan de volgende. Op **donderdag 17 mei 2018** organiseert **ROC Tilburg** bij **Gate 2** de **4^e landelijke conferentie excellentie**. Tot dan!

Tekst & Fotografie: Sylvia Jagtman